Shrnutí **endokrinologických doporučení** pro praktické lékaře

doc. MUDr. Jana Ježková, Ph.D. | MUDr. Richard Stejskal

recenzenti: prof. MUDr. Michal Kršek, CSc., MBA | doc. MUDr. Jan Jiskra, Ph.D.

PERIFERNÍ HYPOTYREÓZA

Laboratorní nález u periferní hypotyreózy

Periferní hypotyreóza	TSH	FT4
subklinická	↑	↔
rozvinutá	↑	↓

Příčiny periferní hypotyreózy

Autoimunitní tyreoiditida (nejčastěji)

Pooperační – po odstranění štítné žlázy

Postradiační – po zevním ozáření, po léčbě radiojodem

Polékové (amiodaron, biologická léčba v onkologii, aj.)

Kdy nabrat TSH

Při klinickém podezření na hypotyreózu

U žen pre-koncepčně

Při záchytu vyššího cholesterolu, před zahájením farmakoterapie

Jak postupovat při mírně vyšší hodnotě TSH (TSH < 10 mIU/l)

Zopakovat stanovení TSH za 2-3 měsíce a doplnit fT4, anti TPO

Normalizace TSH	↑ TSH, ↔ FT4, anti TPO pozitivní	↑ TSH, ↔ FT4, anti TPO negativní
Bez dalšího sledování	Zahájení léčby levothyroxinem 50 µg/den u pacientů ve věku do 70 let Objednání k endokrinologovi	Léčbu levothyroxinem nezahajujeme Objednání k endokrinologovi

Jak postupovat při rozvinuté periferní hypotyreóze (↑ TSH a ↓ FT4)

Zahájení léčby levothyroxinem 50-75 µg/den (nižší dávku vždy zvolíme u pacientů ve věku >75 let s kardiovaskulárním onemocněním)

Objednání k endokrinologovi (termín do 3 měsíců postačí)

Pacient se stabilní hypotyreózou v péči PL

Kontrola TSH 1x ročně

TSH v normě – pokračovat v zavedené léčbě, TSH mimo normu – kontrola s odstupem 2–3 měsíců

USG kontrola dle doporučení endokrinologa

Protilátky slouží pouze k určení diagnózy, není třeba je kontrolovat

Substituce periferní hypotyreózy u žen v graviditě a poporodním období

U gravidních žen s ↑ TSH vždy zahájíme podání levothyroxinu 75 -150 µg/den (v závislosti na tíži hypotyreózy) a objednáme do 2 týdnů k endokrinologovi

V graviditě se substituce hypotyreózy nevysazuje, naopak je potřebné dávku o 25-50 % zvýšit

Důležité je vyšetření TSH + fT4 zejména v 1. trimestru, CAVE: TSH je v 1. trimestru často snížené jako fyziologická reakce na zvýšení hladiny hCG

Po porodu je vhodné kontrolní vyšetření po ukončení šestinedělí

Po porodu může ↓ TSH ↑ fT4 souviset s poporodním zánětem, obvykle stačí dávku levothyroxinu výrazně na 4–6 týdnů snížit nebo vysadit – stav se upraví, pokud nedojde k úpravě stavu, nutné kontaktovat endokrinologa

PERIFERNÍ HYPERTYREÓZA

Laboratorní nález u periferní hypertyreózy

Periferní hypertyreóza	TSH	FT4
subklinická	↓	↔
rozvinutá	↓	↑

Kdy nabrat TSH a FT4

Při klinickém podezření na hypertyreózu

Při nově vzniklé fibrilaci síní

Příčiny periferní hypertyreózy

Graves-Basedowova nemoc

Hyperfunkční tyreoidální uzly (solitérní či mnohočetné)

Zánět štítné žlázy – tyreoiditida (subakutní, úvodní fáze autoimunitní tyreoiditidy)

Poléková (amiodaron, náhlý přísun jódu, cytokiny, check-point inhibitory)

Předávkování tyreoidálními hormony

Jako postupovat při mírně snížené hodnotě TSH (do 0,1 mIU/l)

Neužívá amiodaron	Užívá amiodaron
Zopakovat s odstupem 2 měsíců nebo při zhoršení klinického stavu a doplnit fT4, fT3 + TRAK (protilátky) anti TSH receptor	Objednat k endokrinologovi

Normalizace TSH	Přetrvává snížení TSH, ↔ FT4	Přetrvává snížení TSH, ↑ FT4
Bez dalšího sledování	Odeslat k endokrinologovi do 3 měsíců	Odeslat k endokrinologovi do 3 týdnů

Jak postupovat při rozvinuté periferní hypertyreóze (↓ TSH a ↑ FT4)

- podat betablokátor + tyreostatikum – 1. volba metimazol – Thyrozol 10 mg 1x1, ev. vyšší dávku po konzultaci s endokrinologem

+ objednat k endokrinologovi, termín nutný do 3 týdnů

Méně časté stavy spojené s hypertyreózou

Amiodaronová tyreotoxikóza: ihned objednat k endokrinologovi nebo jej konzultovat

Subakutní tyreoiditis

Bolest (často velmi intenzivní) v oblasti štítné žlázy

↑ CRP, FW, někdy leukocytóza, často ↓ TSH, ↑ FT4, FT3, negativní protilátky včetně TRAK

Léčba: NSAID – Ibuprofen apod., ev. Prednison 20-40 mg / den dle klinického stavu při výraznější bolesti

Objednat k endokrinologovi – termín do 1 týdne

Uzel štítné žlázy

Nerizikový	Rizikový
Uzel do 1 cm v průměru zachycený při náhodném USG vyšetření krku, zejména dle popisu cystický nebo hyperechogenní uzel Nevyžaduje urgentní vyšetření	Uzel nad 1 cm v průměru, zejména dle popisu hypoechogenní uzel s nepravidelnými okraji a mikrokalcifikacemi Vyžaduje urgentní endokrinologické vyšetření

POZNÁMKY KE ŠTÍTNÉ ŽLÁZE

- Referenční meze pro TSH jsou odlišné v graviditě
- TSH může být snížené a méně často i zvýšené vlivem nespecifických faktorů (např. akutní infekt)
- Hodnoty TSH stoupají s věkem a horní hranice referenčního rozmezí stoupá od 40 let každých 10 let o cca 0,3 IU/l
- T4 a T3 jsou vzhledem k vazbě na bílkovinné nosiče ovlivněny mnoha faktory (fyziologické, gravidita, léky aj.), doporučuje se proto vyšetřovat volné frakce (FT4. event. FT3)
- Vyšetření FT3 není základní vyšetření, indikuje se pouze při podezření na hyperfunkci štítné žlázy
- K monitoraci substituce periferní hypotyreózy se používá a je dostačující stanovení TSH
- Protilátky proti tyreoglobulinu a tyreoidální peroxidáze jsou charakteristické pro autoimunitní postižení štítné žlázy – vyskytuji se u AI i GB choroby, neinformují o aktivitě onemocnění, opakovaný odběr nemá význam

  Protilátky proti TSH receptoru (TRAK) – vyskytují se pouze u GB choroby a endokrinní orbitopatie, informují o aktivitě onemocnění, opakovaný odběr má význam
- Tyreoglobulin (Tg) je určený k monitoraci pacientů po ablaci štítné žlázy pro diferencovaný karcinom (nelze použít jako diagnostický marker)
- Kalcitonin (hormon produkovaný C buňkami štítné žlázy) je markerem medulárního karcinomu štítné žlázy

Cílové hodnoty TSH při substituční léčbě levothyroxinem

Skupina	TSH (mIU/l)
Gravidní ženy Ženy plánující graviditu Jedinci ve věku do 40 let	dolní hranice normy – 2,5
Věk 40–75 let	2,5-4,5
Věk > 75 let	4,5-7,5 (lze tolerovat zvýšení nad normu)

Léčba hypertyreózy v závislosti na vyvolávající příčině

Betablokátory	Tyreostatika	Glukokortikoidy
U všech symptomatických pacientů	Graves-Basedowova choroba Hyperfunkční tyreoidální uzly	Subakutní tyreoiditis Amiodaronová tyreotoxikóza

CAVE: Nežádoucí účinky tyreostatik: rozvoj agranulocytóza, porucha funkce jater – rozvoj ikteru, vrozené vývojové vady v graviditě, kožní alergické reakce

JINÉ ENDOKRINOPATIE

Adrenokortikální insuficience (hypokortikalismus)

Příčiny

Periferní (postižení nadledvin), nejčastěji autoimunitní adrenalitis

Centrální (postižení hypofýzy), nejčastěji tumory hypofyzární oblasti nebo stavy po jejich léčbě

Funkční útlum při léčbě glukokortikoidy

Klinické příznaky: nespecifické

Únava, slabost, hubnutí, ortostatická hypotenze, hyperpigmentace (u primární AI), nauzea, zvracení, bolest břicha, artralgie, myalgie, vertigo

Laboratoř

Hyponatremie, ranní kortizol < 150 nmol/l – nutné akutní endokrinologické vyšetření, při klinickém podezření na hypokortikalismus i při vyšší hodnotě

Léčba

Substituční léčba glukokortikoidy: Hydrocortison 10 mg tbl. 15–25 mg denně podávané rozděleně ve 2-3 dávkách

Pouze u periferní adrenokortikální insuficience substituční léčba mineralokortikoidy: Fludrocortison 0,1 mg tbl. – obvykle ve fixní dávce 50–200 µg denně (½–2 tbl)

Podávání substituční léčby glukokortikoidy (hydrocortison) je u pacientů s adrenokortikální insuficiencí životně důležité.

V zátěžových situacích je nezbytné substituční léčbu adekvátně zvýšit (febrilní stavy, při zvracení a průjmech nutné parenterální podání glukokortikoidů) – informace v kartičce o zjištění glukokortikoidy (obsah na webu České endokrinologické společnosti)

Expanze nadledvin

Nález expanze nadledviny neadenomového charakteru (nativní CT denzita > 10 HU) + velikost > 2 cm nebo nehomogenní či nepravidelný tvar expanze

Nutné zajistit časné vyšetření na endokrinologii

Sekundární hypertenze

Rezistentní hypertenze u spolupracujícího pacienta ve věku <50 let

Doporučeno vyšetření na endokrinologii

Cushingův syndrom

Centrální obezita

Tenká a zranitelná kůže s purpurovým striemi

Svalové atrofie

Arteriální hypertenze

Dyslipidemie

Porucha metabolismu glukózy

Hyperkoagulační stav

Osteoporóza

Akromegalie

Zhrubění rysů v obličeji, rozestup zubů, makroglosie, kolíkovité prsty na rukou, zvětšení nohou

Arteriální hypertenze

Syndrom spánkové apnoe

Poruchy metabolismu glukózy

Artropatie, artralgie, pocení, úporné bolesti hlavy

Hypertotrofie myokardu, diastolická a systolická dysfunkce, srdeční selhání, dysrytmie

Publikace byla vytvořena s podporou společnosti Merck spol. s r.o.

CZ-EUT-00092

Merck spol. s r.o. | Na Hřebenech II 1718/10 | 140 00 Praha 4
tel: +420 272 084 211 | www.merck.cz | www.medimerck.cz